

KIK NYUGSZANAK A PETŐFI-KRIPTÁBAN?

Petőfi Sándor, mielőtt 1848 szeptemberében feleségével együtt elhagyta volna Pest városát, szülei számára a Zöldkert (ma Reáltanoda) utcában, a "Havas-ház"-ban szerzett egy kis bérelt lakást. A költő apja, aki ekkortájt vette fel, a Petrovics helyett, a Petőfi-nevet, 1849. március 21-én, 58 éves korában, ebben a házban halt meg, tífuszban. Nyomatott gyászjelentése szerint "a megboldogultnak hült tetemei f. évi Martius 23-án, pénteken délután 3 órakor fognak a belváros-zöldkertutczai lakáról a József külvárosi sírkertbe, örök nyugalomba szállíttatni." (Petőfi-adattár, I, kiad. Kiss József, Bp., 1987, 314.) Ez az 1838–1860 közt használatban lévő külső-józsefvárosi temető, amelyet a katolikus, az evangélikus és a református vallású lakosok közösen használtak, a Kőbányai út és a mai Vajda Péter utca közti területen volt egykor.

(Fehér Jolán Antónia: Budapest székesfőváros temetőinek története, Bp., 1933, 87–88.)

A költő anyja, a temetést követően, a Terézvárosba, az Erdő-sorra (a mai Benczúr utca környékén), az 57. számú házba költözött, a rokon Révész-családdhoz. Őt május közepén a kolerajárvány érte utol, s az Erdő-sor 93-as számú házában halt meg, 1849. május 17-én, 58 esztendőskorában (Petőfi-adattár, I, kiad. Kiss József, Bp., 1992, 153–154.) Mivel fertőző betegségben hunyt el, másnap, 18-án reggel már el is kellett temetni. Május 4–21. közt folyt Budavár ostroma, s Petőfi ekkor Debrecenből tért vissza Pestre, majd Budára. Anyja betegségének hírére kelt át a budai oldalról az éppen bombázott Pestre, s így ott volt annak halálos ágyánál (Hatvany Lajos: Így élt Petőfi, 2. jav. kiad., Bp., 1967, II, 679–681.). Május 17-én kelt, Arany Jánoshoz írt levelében ezt írta:

"Kedves barátom, oly csapások érnek, melyek megsemmisítenének, ha csupán fiú volnék s nem férj és apa is. Alig egy hete, hogy megtudtam apám halálát, s holnap anyámat temetjük el, azt az anyát, kinél jobbat soha nem teremtett az Isten, s kit én úgy szerettem, mint soha anyát nem szeretett senki. Sem apám, sem anyám többé!" Gyászáról a költő, Szüleim halálára című versében, hasonlóképpen emlékezett meg: "Sem atyám, sem anyám, / Nincs többé, nem is lesz, / Kiket szoríthatnék / Dobogó keblemhez..."

Hruz Máriát férje mellé temették, a sírkert déli részén. Ezt a költő előbb idézett verséből tudhatjuk meg: "Láttam jó atyámat... vagy csak koporsóját, / Annak sem látszott ki csak az egyik széle, / Ezt is akkor láttam kinn a temetőben, / Mikor jó anyámat tettük le melléje."

A két sírkereszt helyére "A legszeretettebb apa – a legszeretettebb anya" felirattal ellátott követ helyeztetett a költő. Így az elkövetkező évtizedekben sem merült feledésbe sírhelyük. A régi józsefvárosi temető felszámolása előtt, Szana Tamás indítványára, 1882. április 4-én kihantolták Petőfi szüleinek sírját, majd a Kerepesi temetőben, a főváros által adományozott dízsírhelyen (A/5 parcella 4. sora, 41. számú sír), érckoporsóban helyezték el maradványaikat. Az ekkor készült jegyzőkönyvben a következők olvashatók: "A csontvázak ép állapotban voltak. Az anya koponyáján a selyemfőkötő csaknem egészen ép volt, az apa koponyáján a haj szintén ép állapotban találtatott. Minden kis csontdarab az érckoporsóba került. – Mint említésre méltó körülményt jegyezzük fel, hogy e két koporsó fölött, rézsútoson, egy gyermekkoporsót is találtunk a kiásatás alkalmával. – A régi sírkövet is átszállíttattuk, s azt az új sír fölé helyeztük." (Komócsy József: Az új sír. Petrovich István és Hrusz Mária hamvainak exhumációja, Koszorú, 1882. május, VII. kötet, 466–469.)

1908. október 24-én Petőfi szüleinek érckoporsóját ismét kihantolták, majd a Kerepesi temetőben kijelölt másik dízsírhelyen temették el újra (17/1-es parcella). Ugyanekkor helyezték ide a költő családja többi tagjának hamvait is. (Miklós Elemér: A Petőfi-család temetése, Vasárnapi Újság, 1908. november 1., 44. szám, 884–886. képekkel is illusztrálva.) Horváth Árpádné Szendrey Júlia, aki 39 éves korában, 1868. szeptember 6-án, méhrákban hunyt el, és a költő fia, Zoltán, aki 1870. november 5-én, 22 éves korában, tüdőbajban halt meg, eredetileg is a Kerepesi temetőben nyugodtak. Hamvaik, az exhumálás után, közös koporsóba kerültek. A költő öccsét, Petőfi Istvánt, aki 1880. április 30-án, 54 éves korában fejezte be életét, eredetileg a Kondoros mellett lévő, Csákó pusztán temették el. Az ő maradványait ekkor Budapestre hozták, majd azokat szülei érckoporsójában helyezték el. (A Petőfi Társaság Évkönyve, 1911.) A Kerepesi temetőben lévő sírban tehát a két érckoporsó öt személy földi maradványait rejt. A két fémkoporsó kulcsát a Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi. (Kalla Zsuzsa–Ratzky Rita: Beszélő tárgyak. A Petőfi család relikviái, Bp., 1999, 179.)

A Petőfi Társaság 1911-ben díszes síremléket állított a családnak. Bory Jenő szobrászművész beleépítette a síremlékbe a szülők eredeti sírkövét is. (Az ország temetője, Vasárnapi Újság, 1911. november 5., 45. szám, 897, 900.)